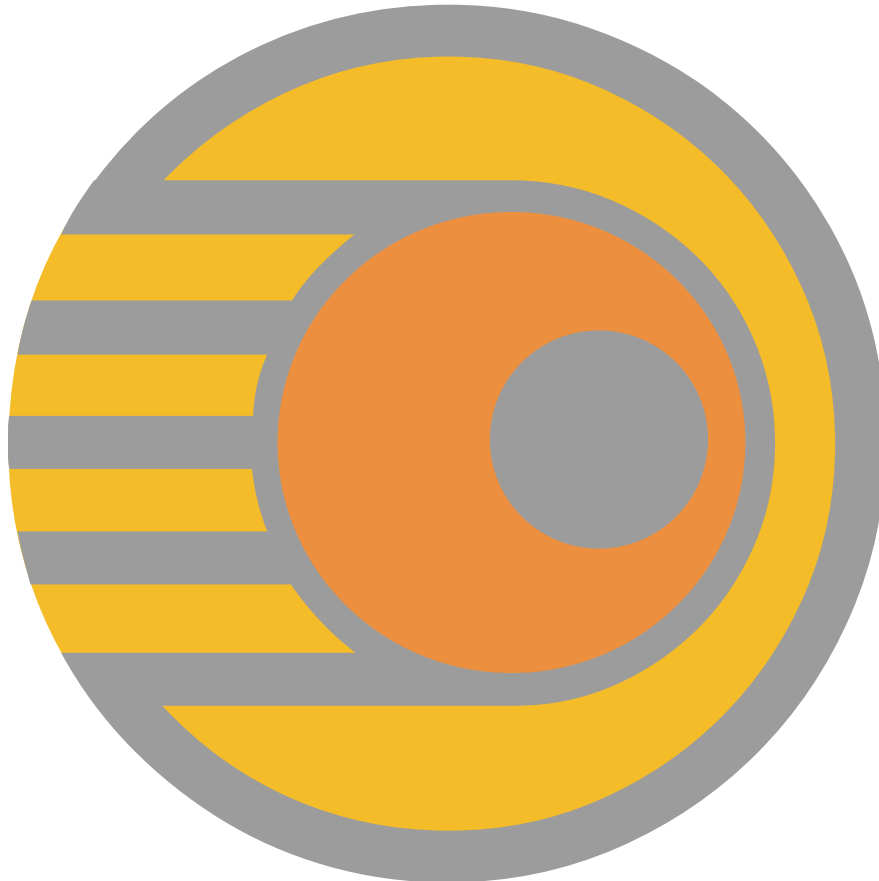

REDOVISAR

2005:2

Uppskattning av mörkertalet i BTP

Sammanfattning

Bostadstillägg till pensionärer, BTP, är en inkomstprövad förmån som betalas ut efter ansökan. Alla som är berättigade till denna förmån ansöker emellertid inte och en beräkning av hur stor denna andel, benämnd mörkertalet i BTP, är har gjorts på basis av Statistiska centralbyråns undersökning om hushållens ekonomi, HEK, för år 2002.

Beräkningarna ger vid handen att 27 procent av de BTP-berättigade hushållen underlät att ansöka om 20 procent av det totala BTP-belopp som befolkningen var berättigad till under 2002 med de förutsättningar som gällde då. De hushåll som inte ansöker om BTP går i genomsnitt miste om drygt 1 150 kr/månad i bostadsstöd. Mörkertalet var högre för personer med sjuk- och aktivitetsersättning eller efterlevandepension än för ålderspensionärer. I rapporten redovisas även mörkertal beräknade efter uppdelning på kön, ålder, civilstånd, boendeform och region.

Inledning

Regeringen gav RFV i uppdrag att analysera hur målgruppen för BTP förändras med de reformerade reglerna samt göra en bedömning av mörkertalet i BTP, varmed avses hur stor andel av dem som har rätt till BTP som inte utnyttjar denna rätt. Uppskattningen av mörkertalet i BTP slutredovisas i årsredovisningen för 2004¹ och i denna rapport redovisas beräkningar som ligger till underlag för att besvara regeringens uppdrag. Ett urval av resultaten i denna rapport återfinns i RFV:s årsredovisning för 2004. En analys av hur målgruppen för BTP förändrades av de reformerade reglerna redovisades redan 2003-09-26.²

Bostadstillägg för pensionärer, allmän bakgrund

Bostadstillägg till pensionärer (BTP) är konstruerat som ett inkomstprövat tillägg till andra allmänna pensions- och sjukersättningsförmåner. Bostadstilläggets

¹ RFV:s regleringsbrev för 2004.

² "Analys av effekterna av de nya reglerna för bostadstillägg till pensionärer. Slutrapport", Dnr 04852/2003.

storlek påverkas av pensionärens bostadskostnad, av inkomst och förmögenhet, av civilstånd och familjestorlek samt av varaktigheten hos en utlandsvistelse under året i förekommande fall. Beslut om bostadstillägg är alltid tidsbegränsat och avser normalt en tidsperiod av tolv månader. Ett årsbelopp fastställs av försäkringskassan efter ansökan på basis av aktuella omständigheter hos den sökande. Årsbeloppet avrundas till närmaste hela krontal som är jämnt delbart med tolv och en tolfedel av årsbeloppet utbetalas därefter månatligen. Bostadstillägg under 25 kronor per månad betalas inte ut³.

Försäkringskassans register innehåller uppgifter om personer som *sökt och erhållit BTP*. Däremot finns naturligt nog inga registrerade uppgifter om vilka som skulle ha fått BTP om de hade ansökt, vilket utesluter en enkel registerundersökning av mörkertalet.

För att kunna uppskatta mörkertalet i BTP utnyttjas istället Statistiska centralbyråns urvalsundersökning om hushållens ekonomi (HEK) i kombination med mikrosimuleringsmodellen Fasit. Denna modell är användbar för att belysa effekter för hushåll och offentliga finanser av ändrade regler vid beskattning och för transfereringar. BTP-beräkningarna utförs i en speciell programdel som beräknar varje hushålls i urvalet rätt till BTP med utgångspunkt från statistiska uppgifter avseende hushållets bostadskostnad, inkomst, förmögenhet och familjetyp som finns i HEK. Faktiskt utbetald BTP till hushållet under observationsåret (2002) kan efter modellkörningen jämföras med beräknad BTP. Speciell uppmärksamhet riktas mot de hushåll som av modellen tilldelas BTP för 2002 men som inte har någon observerad BTP detta år.

Regelverket för beräkning av BTP ändrades år 2003 i förhållande de bestämmelser som gällde till och med 2002. Effekterna av denna ändring redovisades, som ovan nämnts, under 2003. Det hade varit önskvärt att mörkertalet i BTP hade kunnat uppskattas för både 2002 och 2003. Lämplig statistik i form av SCB:s årliga undersökning av hushållens ekonomi, HEK, fanns vid tidpunkten för denna analys endast tillgänglig för år 2002. Bedömningen av mörkertalet baseras på 2002 års BTP-regler tillämpade på 2002 års HEK-data och beräkningar har genomförts med hjälp av SCB:s Fasit-modell.

Definition av mörkertal i BTP

Mörkertal i BTP är mått på hur stor andel av det principiellt möjliga ekonomiska stödet i form av bostadstillägg för pensionärer som inte utnyttjas. Mörkertal kan mätas med avseende på hela svenska befolkningen eller för olika delar av befolkningen med hänsyn till kön, ålder, hushållssammansättning, boendeform och region.

³ "Bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd", Riksförsäkringsverket, vägledning 2002:18.

Mörkertal i BTP kan mätas i både monetära och kvantitativa termer.

Mörkertal 1 uttrycks i *monetära termer* och definieras som kvoten mellan:

1. summa bostadstillägg i kronor för pensionärer som *inte* betalas ut till sökande, vilka skulle beviljats BTP om ansökan härom ingivits till Försäkringskassan,
och
2. totala utgifter för alla som är berättigade till BTP om gällande regelverk tillämpats.

Mörkertal 2 uttrycks i *kvantitets termer* och definieras som kvoten mellan:

3. antal personer som är berättigade till BTP med hänsyn till inkomst, förmögenhet, bostadskostnad och familjesituation men som inte erhållit denna stödför-
och
4. totala antalet personer som är berättigade till BTP.

För att uppskatta mörkertalet i BTP, har vi valt att använda beräknade BTP-värden från en version av Fasit-modellen där BTP-algoritmen ändrats på en viktig punkt. För att uppnå god överensstämmelse mellan Fasit-modellens beräknade totala BTP-belopp och det faktiska utfallet, finns i SCB:s standardversion en mekanism som slumpmässigt nollställer vissa beräknade positiva BTP-belopp. Denna kalibreringsmekanism har satts ur spel för denna tillämpning⁴. Alla individer med ingångsvärden som berättigar till BTP, räknas med vid sammanställning till aggregat. Vid beräkningen av mörkertalen ingår i *täljaren* alla hushåll i en definierad grupp som av modellen *tilldelas beräknad* BTP enligt Fasit **och saknar observerad** BTP i HEK. I *nämnaren* inräknas alla hushåll totalt i gruppen som *tilldelas beräknad* BTP.

Totalbild

Enligt beräkningarna uppskattas att 2,3 miljarder kronor (mdkr) av totalt 11,6 mdkr i beräknat BTP-belopp för totalbefolkningen år 2002 inte söktes, vilket i relativa termer är drygt 20 procent. Av de totala beräknade BTP-beloppen tillfaller drygt 2/3, knappt 8 mdkr, ålderspensionärerna medan resten, 3,6 mdkr, tillfaller personer under 65 år med sjuk- och aktivitetsersättning (SA) eller efterlevandepension. Ålderspensionärer är dock effektivare i att ta tillvara sina rättigheter och deras ej utnyttjade BTP-belopp uppgår till knappt 18 procent eller 1,4 mdkr. Motsvarande siffror för personer med SA och efterlevandepension är drygt 25 procent eller 0,9 mdkr.

⁴ FASIT-modellen och dess kalibrering diskuteras ytterligare i bilagan.

Tabell 1A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Både män och kvinnor <i>Belopp i miljoner i kronor</i>	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
Bostadstillägg till pensionärer	10 097	11 627	2 340	20,1%
BTP till ålderspension	7 157	7 978	1 419	17,8%
BTP till SA & efterlevandepension	2 940	3 649	922	25,3%
män och kvinnor <i>Antal personer</i>	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
Antal BTP-berättigade utan BTP	648	166 653	603 506	27,6%
därav ålderspensionärer	400	106 117	426 512	24,9%
med SA & efterlevandepension	248	60 536	176 994	34,2%

Av den undre halvan av tabell 1A framgår att den relativa andelen BTP-berättigade personer som inte söker BTP är högre än dessas andel av BTP-beloppen. Av drygt 600 000 BTP-berättigade totalt avstår knappt 167 000 eller 27,6 procent att från att söka BTP. Mörkertal 2 för ålderspensionärer är lägre, knappt 25 procent, medan det inom den mindre gruppen med SA och efterlevandepension är så många som 34 procent som inte söker BTP. De kvantitativa mörkertalen (2) ligger generellt mellan 5 och 10 procentenheter över de beloppsmässiga (1), för alla olika undergrupper som redovisas nedan. Detta avspeglar att det ligger närmare tillhands att avstå ifrån att söka ett mindre bidrag framför ett större.

I den undre tabellhalvans första kolumn redovisas antal BTP-berättigade utan BTP i HEK-urvalet. I den angränsande andra kolumnen visas vad dessa "träffar i urvalet" motsvarar vid uppräknig till nationell nivå. För statistisk signifikans bör antal träffar i urvalet inte understiga 30.

Dock är det förvånansvärt höga BTP-belopp som inte söks. Det icke-sökta BTP-beloppet ligger på nivån 14 000 kronor per hushåll och år i genomsnitt, något mindre för ålderspensionärer och något mer för gruppen med SA och efterlevandepension, enligt tabell 1B.

Tabell 1B

Genomsnittligt BTP-belopp för viss grupp 2002		
BTP - beräkningar avser Män och kvinnor <i>Kronor per person & år</i>	årbelopp som EJ sökts av BTP-berättigad <i>Kronor / år</i>	årbelopp/person för alla BTP-berättigade i aktuell grupp <i>Kronor / år</i>
Bostadstillägg till pensionärer	14 044	19 266
BTP till ålderspension	13 370	18 706
BTP till SA & efterlevandepension	15 225	20 614

Nedanstående tabeller redovisar mörkertalsberäkningar för olika grupper av befolkningen. I kommenterande texten refereras genomgående till mörkertal 1, kallat mörkertal. Stratifiering har gjorts med avseende på kön, ålder, hushållets sammansättning, boendeform och region.

Uppdelning på kön

Vid uppdelning av befolkningen på män och kvinnor visar sig en påtaglig skillnad. Kvinnor tycks av resultaten att döma vara bättre motiverade att söka information om sina rättigheter till bostadstillägg för pensionärer. De utnyttjar åtminstone regelverket väsentligt bättre. Medan männen går miste om 30 procent av möjliga BTP-belopp missar kvinnorna endast knappt 17 procent.

Tabell 2:1A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser:	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörketal 1 i procent av beräknad BTP
Män				
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	2 424	3 093	930	30,1%
BTP till ålderspension	1 219	1 616	583	36,1%
BTP till SA & efterlevandepension	1 205	1 477	347	23,5%
Män	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörketal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	304	71 534	184 475	38,8%
därav ålderspensionärer	198	47 441	112 008	42,4%
med SA & efterlevandepension	106	24 093	72 467	33,2%

Tabell 2:1B

Genomsnittligt BTP-belopp för viss grupp 2002		
BTP - beräkningar avser	årbelopp som EJ söktes av BTP-berättigad	årbelopp/person för alla BTP-berättigade i aktuell grupp
Män		
<i>Kronor per person & år</i>	<i>Kronor / år</i>	<i>Kronor / år</i>
Bostadstillägg till pensionärer	13 002	16 765
BTP till ålderspension	12 298	14 430
BTP till SA & efterlevandepension	14 388	20 376

Tabell 2:2A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser:	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörketal 1 i procent av beräknad BTP
Kvinnor				
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	7 673	8 534	1 410	16,5%
BTP till ålderspension	5 938	6 362	835	13,1%
BTP till SA & efterlevandepension	1 736	2 172	575	26,5%
Kvinnor	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörketal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	344	95 118	419 030	22,7%
därav ålderspensionärer	202	58 676	314 504	18,7%
med SA & efterlevandepension	142	36 442	104 526	34,9%

Tabell 2:2B

Genomsnittligt BTP-belopp för viss grupp 2002		
BTP - beräkningar avser	årbelopp som EJ söktes av BTP-berättigad	årbelopp/person för alla BTP-berättigade i aktuell grupp
<i>Kronor per person & år</i>	<i>Kronor / år</i>	<i>Kronor / år</i>
Kvinnor		
Bostadstillägg till pensionärer	14 827	20 366
BTP till ålderspension	14 237	20 229
BTP till SA & efterlevandepension	15 779	20 780

BTP-berättigade kvinnor kan i genomsnitt göra anspråk på drygt 20 000 kr/år medan det genomsnittliga anspråket för BTP-berättigade män uppgår till 16 800 kr/år. Båda beloppen borde ge ett "rejält" incitament att söka BTP. Kvinnornas ekonomiska incitament att söka BTP är trots allt större än männens, men denna skillnad räcker knappast till för att förklara den mycket stora skillnaden i mörkertal.

Uppdelning på ålder

Tabell 3A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser:	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Alla åldersgrupper				
Bostadstillägg till pensionärer	10 097	11 627	2 340	20,1%
SA & efterlevandepension (<65 år)	2 940	3 649	922	25,3%
ÅP, 65 <=ålder<=70	928	1 183	332	28,1%
ÅP, 71 <=ålder<=75	1 097	1 292	296	22,9%
ÅP, 76 <=ålder<=80	1 324	1 582	323	20,4%
ÅP, 81 <=ålder<=85	1 498	1 595	208	13,0%
ÅP, 86<=ålder	2 311	2 327	260	11,2%
BTP - beräkningar avser:	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Alla åldersgrupper				
Antal BTP-berättigade utan BTP	648	166 653	603 506	27,6%
SA & efterlevandepension (<65 år)	248	60 536	176 994	34,2%
ÅP, 65 <=ålder<=70	61	22 765	64 210	35,5%
ÅP, 71 <=ålder<=75	68	21 378	73 045	29,3%
ÅP, 76 <=ålder<=80	110	25 842	87 290	29,6%
ÅP, 81 <=ålder<=85	81	18 008	89 087	20,2%
ÅP, 86<=ålder	80	18 124	112 880	16,1%

Uppdelning på olika åldersgrupper för ålderspensionärer, enligt tabell 3A, ger vid handen att beräknat BTP-belopp och antal BTP-berättigade per åldersgrupp stiger med stigande ålder. Detta sammanträffar med att mörkertalen faller med stigande ålder, vilket ev. kan bero på att "äldreäldre" i större utsträckning uppmärksammas på sina rättigheter och får hjälp med att ta dessa tillvara. Något förvånande är dock att mörkertalen är som högst i åldersgruppen 65–70 år, där man skulle kunna förvänta sig att nya ålderspensionärer skulle ha ett större incitament att ta tillvara sina rättigheter.

Tabell 3B

Genomsnittligt BTP-belopp för viss grupp 2002		
BTP - beräkningar avser följande åldersgrupper	årbelopp som EJ sökts av BTP-berättigad	årbelopp/person för alla BTP-berättigade i aktuell grupp
<i>Kronor per person & år</i>	<i>Kronor / år</i>	<i>Kronor / år</i>
Bostadstillägg till pensionärer - alla	14 044	19 266
SA & efterlevandepension (<65 år)	15 225	20 614
ÅP, 65 <=ålder<=70	14 600	18 417
ÅP, 71 <=ålder<=75	13 839	17 687
ÅP, 76 <=ålder<=80	12 495	18 119
ÅP, 81 <=ålder<=85	11 552	17 902
ÅP, 86 <=ålder	14 327	20 618

Uppdelning efter hushållets sammansättning

Vid uppdelning av befolkningen i kategorierna ensamstående och gifta/samboende, finner man att ensamstående dominerar kraftigt (utgör 89 procent) bland BTP-berättigade personer totalt. Enpersonshushåll är också väsentligt effektivare i att utnyttja sina rättigheter till BTP. Av de BTP-belopp som enpersonshushåll är berättigade till lämnas 18 procent utan ansökan, jämfört med 40 procent av motsvarande belopp för gifta/sambo. Skillnaden i hushållstyp spelar större roll för mörkertalet i BTP än skillnaden i kön.

Tabell 4:1A

BTP - beräkningar avser:	Uppgifterna avser år 2002			
	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
Ensamstående				
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	9 343	10 560	1 914	18,1%
BTP till ålderspension	6 602	7 279	1 180	16,2%
BTP till SA & efterlevandepension	2 741	3 281	734	22,4%
Ensamstående	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	433	131 396	537 164	24,5%
därav ålderspensionärer	284	86 396	384 768	22,5%
med SA & efterlevandepension	149	45 000	152 396	29,5%

Tabell 4:2A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Gifta / sambo <i>Belopp i miljoner i kronor</i>	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
Bostadstillägg till pensionärer	754	1 067	427	40,0%
BTP till ålderspension	555	700	239	34,1%
BTP till SA & efterlevandepension	199	367	188	51,1%
Gifta / sambo <i>Antal personer</i>	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
Antal BTP-berättigade utan BTP	215	35 256	66 342	53,1%
därav ålderspensionärer	116	19 721	41 744	47,2%
med SA & efterlevandepension	99	15 535	24 598	63,2%

Uppdelning efter boendeform

Den dominerande gruppen BTP-berättigade är hyresgäster i flerbostadshus. Denna grupp utgör drygt 69 procent, följd av drygt 16 procent med bostadsrätt, 10 procent med eget en- eller tvåfamiljshus och knappt 5 procent för övriga boendeformer. Gruppen hyresgäster är också effektivast i att utnyttja BTP med mörkertal på 16,5 procent, följd av boende i bostadsrätt för vilka mörkertal sammanfaller med riksgenomsnittet, dvs. 20,1 procent. Den lilla gruppen BTP-berättigade småhusägare och den ännu mindre gruppen boende på annat sätt (bl.a. jordbruksfastighet och särskilt boende) har däremot höga mörkertal, 42 resp. 50 procent mätt i BTP-belopp.

Tabell 5:1A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Hyresgäst i lägenhet, flerbostadshus <i>Belopp i miljoner i kronor</i>	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
Bostadstillägg till pensionärer	7 884	8 717	1 441	16,5%
BTP till ålderspension	5 442	5 849	839	14,3%
BTP till SA & efterlevandepension	2 442	2 868	602	21,0%
Hyresgäst i lägenhet, flerbostadshus <i>Antal personer</i>	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
Antal BTP-berättigade utan BTP	350	92 943	419 160	22,2%
därav ålderspensionärer	213	56 682	289 561	19,6%
med SA & efterlevandepension	137	36 261	129 599	28,0%

Tabell 5:2A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i bostadsrätt	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	1 401	1 630	327	20,1%
BTP till ålderspension	1 016	1 130	204	18,0%
BTP till SA & efterlevandepension	385	501	123	24,6%
Boende i bostadsrätt	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	103	29 160	98 735	29,5%
därav ålderspensionärer	69	20 408	72 379	28,2%
med SA & efterlevandepension	34	8 752	26 356	33,2%

Tabell 5:3A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i eget en- eller tvåfamiljshus	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	581	856	360	42,1%
BTP till ålderspension	470	619	205	33,1%
BTP till SA & efterlevandepension	111	237	155	65,5%
Boende i eget en- eller tvåfamiljshus	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	133	30 106	60 066	50,1%
därav ålderspensionärer	75	17 632	42 166	41,8%
med SA & efterlevandepension	58	12 474	17 900	69,7%

Tabell 5:4A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende på annat sätt	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	231	423	212	50,0%
BTP till ålderspension	229	381	171	44,8%
BTP till SA & efterlevandepension	2	43	41	96,0%
Boende på annat sätt	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	62	14 443	25 544	56,5%
därav ålderspensionärer	43	11 394	22 405	50,9%
med SA & efterlevandepension	19	3 049	3 139	97,1%

Uppdelning efter region

En uppdelning har gjorts i fyra olika regioner eller regiontyper, nämligen Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, övriga kommuner med minst 75 000 innevånare och övriga befolkningsmässigt mindre kommuner. Mer än hälften, 54 procent, av de BTP-berättigade finns i kommuner med mindre än 75 000 inv. Stor-Stockholm har 15 procent, Stor-Göteborg knappt 8 procent och övriga kommuner med mer än 75 000 inv. har ca 23 procent av de BTP-berättigade. Variationerna i mörkertal för BTP är inte så stora och saknar tydlig systematik. För Stor-Stockholm och de minsta kommunerna redovisas mörkertal på 21,4 respektive 21,1 procent, dvs. ca en procentenhet över riksmedelvärdet. I Stor-Göteborg och övriga större kommuner har de BTP-berättigade större benägenhet att ta tillvara sina intressen, med mörkertal på 19,9 resp. 17,2 procent.

Tabell 6:1A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i Stor-Stockholm	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	1 651	1 962	420	21,4%
BTP till ålderspension	1 079	1 242	233	18,8%
BTP till SA & efterlevandepension	573	720	187	26,0%
Boende i Stor-Stockholm	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	97	26 384	91 652	28,8%
därav ålderspensionärer	55	15 661	61 415	25,5%
med SA & efterlevandepension	42	10 723	30 237	35,5%

Tabell 6:2A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i Stor-Göteborg	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörkertal 1 i procent av beräknad BTP
<i>Belopp i miljoner i kronor</i>				
Bostadstillägg till pensionärer	829	973	193	19,9%
BTP till ålderspension	537	619	94	15,3%
BTP till SA & efterlevandepension	292	354	99	27,9%
Boende i Stor-Göteborg	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörkertal 2 i procent av antal personer i gruppen
<i>Antal personer</i>				
Antal BTP-berättigade utan BTP	49	12 202	47 435	25,7%
därav ålderspensionärer	30	7 327	31 263	23,4%
med SA & efterlevandepension	19	4 875	16 172	30,1%

Tabell 6:3A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i kommuner > 75000 inv. <i>Belopp i miljoner i kronor</i>	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörketal 1 i procent av beräknad BTP
Bostadstillägg till pensionärer	2 559	2 805	483	17,2%
BTP till ålderspension	1 697	1 804	261	14,5%
BTP till SA & efterlevandepension	862	1 000	222	22,2%
Boende i kommuner > 75000 inv. <i>Antal personer</i>	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörketal 2 i procent av antal personer i gruppen
Antal BTP-berättigade utan BTP	136	34 778	138 390	25,1%
därav ålderspensionärer	77	20 883	91 437	22,8%
med SA & efterlevandepension	59	13 895	46 953	29,6%

Tabell 6:4A

Uppgifterna avser år 2002				
BTP - beräkningar avser: Boende i övriga kommuner <i>Belopp i miljoner i kronor</i>	Total observerad BTP för gruppen	Total beräknad BTP för gruppen	Beräknad BTP som ej erhållits inom gruppen	Mörketal 1 i procent av beräknad BTP
Bostadstillägg till pensionärer	5 058	5 888	1 244	21,1%
BTP till ålderspension	3 844	4 313	830	19,2%
BTP till SA & efterlevandepension	1 214	1 574	414	26,3%
Boende i övriga kommuner <i>Antal personer</i>	BTP-berättigade utan BTP i urval	BTP-berättigade personer som inte erhållit BTP i gruppen	BTP-berättigade personer totalt i gruppen	Mörketal 2 i procent av antal personer i gruppen
Antal BTP-berättigade utan BTP	366	93 287	326 028	28,6%
därav ålderspensionärer	238	62 245	242 396	25,7%
med SA & efterlevandepension	128	31 042	83 632	37,1%

BILAGA

Fasit-modell och HEK-databas

Beräkningar har utförts med stöd av mikrosimuleringsmodellen *Fasit*⁵, som innehåller ett speciellt delprogram för BTP-beräkning. Den version av Fasit som använts utgår ifrån 2002 års BTP-regler och tillämpar dessa på mikrodata från Statistiska centralbyråns undersökning om hushållens ekonomi, HEK⁶, avseende ca 22 000 hushåll under 2002, för att beräkna BTP på hushållsnivå. HEK är en årligen återkommande urvalsundersökningen av Sveriges befolkning med inslag av både enkäter och registerutdrag. HEK-databasen är variabelrik och innehåller bl.a. alla nödvändiga uppgifter om ålder, civilstånd, inkomst, förmögenhet, bostadskostnad och familjesituation på individ- och hushållsnivå för att kunna beräkna hushållets rätt till BTP angivet i belopp. Information om vilka hushåll som har erhållit BTP finns också tillgängliga.

Fasit-modellen är en väl etablerad resurs för beräkning och analys av skatter och transfereringar som har funnits sedan mitten av 1980-talet. Den utvecklas och underhålls av SCB i nära samverkan med Finansdepartementet. Fasit fick sitt "genombrott" vid arbetet med analyser inför den stora skattereformen i början av 1990-talet. Modellen har ett brett användningsområde för analys av hur skatter och socialförsäkringar inverkar på hushållen och BTP-beräkningar är bara en av många möjliga tillämpningar.

Fasit-modellens uppskattning av BTP jämförs med RFV:s budgetunderlag.

För att kunna förhålla sig till Fasit-modellens beräkningar görs en jämförelse med BTP-utfallet för 2002 enligt RFV:s budgetunderlag till regeringen, vilket återges i första kolumnen av tabell 7. I de två följande kolumnerna redovisas två varianter av beräknat BTP-belopp enligt Fasit-modellen och den fjärde kolumnen redovisas observerat BTP-utfall från HEK-databasen.

När Fasit-modellen körs i det originalskick den levereras från SCB, kommer modellberäknade BTP-utgifter för 2002, efter uppräkningsnivå, att ligga mycket nära nivån för de BTP-utgifter RFV redovisat i budgetunderlag till regeringen. Fasit-modellens totala beräknade BTP-belopp när modellen tillämpas i originalversion, framgår av kolumn 2 i tabell 7. Den goda överensstämmelsen mellan beloppsmässigt utfall enligt RFV:s budgetunderlag och Fasit:s originalberäkning, är avsiktlig och resultat av den kalibrering som finns inbyggd i Fasit-modellen.

⁵ Fasit – "Fördelningsanalytiskt statistiksystem för inkomster och transfereringar" – en statisk mikrosimuleringsmodell med vissa dynamiska inslag. Modellen utvecklas och underhålls av SCB i nära samverkan med Finansdepartementet, andra departement och myndigheter.

⁶ HEK – hette tidigare HINK, hushållens inkomstundersökning (startade 1970), omfattar för det observerade året 2002, 22 002 hushåll och 44 677 individer.

Tabell 7 Jämförelse av BTP enligt RFV:s budgetunderlag och enligt Fasit modellen för 2002

Belopp för BTP, tkr	Alla alternativ avser år 2002			
	BU	Fasit-original	Fasit- <i>ej</i> kalibr.	HEK-utfall
Bostadstillägg till pensionärer, tkr	10 452 100	10 462 846	11 626 890	10 736 427
BTP till ålderspension	7 253 700	7 186 906	7 978 289	7 156 907
BTP till SA & efterlevandepension	3 198 400	3 275 941	3 648 601	2 940 202
BTP - restpost	0	0	0	639 317
Särskilt bostadstillägg för pensionärer (SBTP)	50 400	50 400	50 400	50 400
BU:s SBTP transporterad till kol 2-4				
Förmånen totalt, tkr	10 502 500	10 513 246	11 677 290	10 786 827
Källor & kommentarer:	BU, Bilaga 1 2003-02-19	Fasit originalversion	Fasit Beräkn. BTP <i>ej</i> 0	HEK-databas observerad BTP
Kolumn nummer:	1	2	3	4

Innan kalibrering sker, beräknar Fasit BTP-belopp för *alla* urvalspersoner i HEK som enligt regelverket har rätt till det på basis av uppgifter som finns i HEK-databasen. För beräkningen utnyttjas först data om hushållets bostadskostnad (minskad med ev. bostadsbidrag) för att fastställa maximal utgående BTP. Uppgifter om antal personer i hushållet, civilstånd, pensionärsstatus mm finns i HEK tillsammans med information om hushållsmedlemmarnas löpande inkomster (av tjänst, aktiv näringsverksamhet, övrig skattefri inkomst minus pension) och enligt BTP-reglerna beräknat förmögenhetstillägg. Denna information samlas av Fasit till en reduceringsinkomst för hushållet, vilken i förekommande fall delas lika mellan gifta eller vuxna i samboförhållande. Enligt 2002 års regler⁷ reduceras maximal utgående BTP med 40 procent av reduceringsinkomsten upp till 1,5 prisbasbelopp och med 45 procent däröver. Om denna differens är positiv, så är den lika med det årliga BTP-belopp som modellen tilldelar urvalspersonen. Vid uppräknning till totalnivå av de BTP-belopp som beräknats på detta sätt erhålls de utgifter som redovisas i kolumn 3 i tabell 7.

Totalnivå för BTP-utgifter *före* kalibrering ligger 11,2 procent högre än utgifterna *efter* kalibrering. Fasit utför kalibreringen genom att slumpmässigt välja ut vissa hushåll vilkas initialt beräknade positiva BTP-belopp "nollställs". Fasit-modellen simulerar förhållandet att alla BTP-berättigade inte söker BTP. Kolumn 4 i tabell 7 redovisar en uppräknning av faktiskt observerade BTP-belopp som finns noterade i HEK-databasen. Det finns 1 710 observerade mottagare av BTP i HEK-databasen och det uppräknade totalbeloppet på 10 736 mkr ligger knappt 300 mkr över budgetunderlagets nationella utfall. Bland delsummorna finns en post på 639 mkr som avser faktiskt utbetald BTP till hushåll som enligt Fasit-modellen inte tilldelas någon beräknad BTP. Om man, med referens till den inledande översiktliga beräkningen av mörkertalet i tabell 1A, antar att modellen "borde ha beräknat" även dessa 640 mkr och att man därför till det totala beräknade BTP-beloppet på 11 627 mkr adderar 640 mkr, skulle mörkertalet dock enbart sjunka från 20,1 procent till 19,0 procent.

⁷ Från och med 2003 reduceras maximal utgående BTP med 62 procent av reduceringsinkomsten till och med 1 prisbasbelopp och med 50 procent därutöver.

Följande Redovisar har publicerats under år 2005

2005:1 Bostadsbidrag – effekter av ändrat intervall för återkrav/
tilläggsutbetalning

2005:2 Uppskattning av mörkertalet i BTP